

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 391

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Raszkowski
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-509-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Wanda Maria Gaczek: Szanse i zagrożenia rozwoju wielkomiejskich obszarów funkcjonalnych na przykładzie Aglomeracji Poznańskiej	11
Danuta Stawasz: Trendy zagospodarowania przestrzeni polskich miast – przyczyny i konsekwencje dla ich rozwoju	23
Florian Kuźnik: Zarządzanie efektywnością miejskich usług publicznych	32
Artur Myna: Uwarunkowania przestrzennego zróżnicowania kosztów utrzymania wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych	40
Adam Drobniak, Klaudia Plac: <i>Urban resilience</i> – studia przypadków oceny ekonomicznej prężności miejskiej	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problemy identyfikacji gmin o zdominowanej strukturze gospodarki	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: <i>Smart city</i> – próba definicji i pomiaru	71
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Zarządzanie partycypacyjne we wspólnotach lokalnych	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Gminy wiejskie jako beneficjenci środków z UE w latach 2007–2013 na przykładzie województwa mazowieckiego	92
Andrzej Raszkowski: Zestawienie silnych i słabych stron Dzierżoniowa oraz kluczowych zadań do realizacji w świetle badań ankietowych	101
Cezary Brzeziński: System planowania przestrzennego jako bariera realizacji komponentu miejskiego polityki spójności w Polsce	110
Justyna Danielewicz: Współpraca na obszarach wiejskich na przykładzie funkcjonowania lokalnej grupy działania Fundacja Rozwoju Gmin „PRYM”	119
Sylwia Dolzblasz: Otwartość transgraniczna placówek usługowych w mieście podzielonym Gubin/Guben	128
Eliza Farelnik: Innowacyjność w procesie rewitalizacji obszarów miejskich	137
Anna Grochowska: Zagrożenia i konflikty w zakresie zagospodarowania przestrzennego na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Decyzja o warunkach zabudowy jako przyczyna braku ładu przestrzennego	156
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania Białowieskiego Parku Narodowego	167
Sławomir Olko: Rola klastrów w przemysłach kreatywnych w rozwoju miast ...	175
Katarzyna Przybyła: Poziom życia w wybranych miastach województwa śląskiego	183
Justyna Adamczuk: Rola szkół wyższych w kreowaniu wizerunku miast. Studium przypadku Jeleniej Góry i Wałbrzycha	193

Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a procesy zarządzania rozwojem lokalnym	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Prawne instrumenty kształtowania podatków lokalnych przez gminy (na przykładzie podatku od nieruchomości)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: Możliwości wsparcia rozwoju gminy w programie rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020	220
Piotr Paczowski: Znaczenie i wpływ kapitału społecznego na rozwój lokalny	229
Maciej Turała: Ocena wpływu zmiany regulacji na zdolność gmin w Polsce do obsługi i zaciągania zobowiązań	239
Lech Jańczuk: Samorząd terytorialny jako benchmark ładu zintegrowanego w procesie rozwoju zrównoważonego	248
Jacek Witkowski: Rola walorów przyrodniczych w rozwoju lokalnym w świetle dokumentów strategicznych na przykładzie wybranych gmin Lubelszczyzny	257
Bożena Kuchmacz: Partnerstwo trójsektorowe jako źródło lokalnego kapitału społecznego	266
Agnieszka Krześ: Znaczenie zasobów endogenicznych w rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego – wybrane aspekty	275
Katarzyna Wójtowicz: Przejawy naruszeń zasady adekwatności w procesie decentralizacji zadań publicznych w Polsce	284
Ewa M. Boryczka: Współpraca sektora publicznego, prywatnego i społecznego w procesie rewitalizacji obszarów centralnych polskich miast	292
Paweł Zawora: Instrumenty rozwoju lokalnego wykorzystywane w samorządach gminnych	302

Summaries

Wanda Maria Gaczek: Opportunities and threats for the development of urban functional areas – example of the Poznań agglomeration	11
Danuta Stawasz: Trends of Polish cities land planning – causes and consequences for their development	23
Florian Kuźnik: Managing the effectiveness of urban public services	32
Artur Myna: Conditions of spatial diversity of maintenance costs in multi-family dwelling stock	40
Adam Drobnik, Klaudia Plac: Urban resilience – case studies of economic urban resilience assessment	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problems in the identification of communes with dominated economic structure	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: Smart City – definition and measurement attempt	71

Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Participatory management in local communities	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Rural communes as beneficiaries of EU funds in 2007-2013 on the example of Mazowieckie Voivodeship	92
Andrzej Raszkowski: Strengths and weaknesses of Dzierżoniów and the key tasks to be implemented in the light of survey research	101
Cezary Brzeziński: Spatial planning system as a barrier to the realization of urban component of cohesion policy in Poland	110
Justyna Danielewicz: Cooperation in rural areas. The case of local Action Group “Prym”	119
Sylvia Dołzblasz: Transborder openness of service providers in the divided city of Gubin/Guben	128
Eliza Farelńnik: Innovativeness in the process of urban revitalization	137
Anna Grochowska: Threats and conflicts in the field of spatial planning in the Wałbrzych Sudeten Landscape Park	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Planning permission as the reason for the lack of spatial organization	156
Alina Kulczyk-Dynowska: The spatial and financial aspects of functioning of Białowieża National Park	167
Sławomir Olko: Role of clusters in creative industries in the development of cities	175
Katarzyna Przybyła: Living standards in chosen Silesian cities	183
Justyna Adamczuk: The role of universities in city image creating. Case study of Jelenia Góra and Wałbrzych	193
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. processes of local development management	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Legal instruments of local taxes shaping by municipalities (on the example of real estate tax)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: The possibility of supporting the development of a community in the 2014-2020 Rural Development Programme	220
Piotr Paczowski: The significance and impact of social capital on the local development	229
Maciej Turała: Assessment of regulation change impact on Polish communes' capacity to service liabilities	239
Lech Jańczuk: Local government as the benchmark of integrated governance in the process of sustainable development	248
Jacek Witkowski: The role of natural values in the local development in the light of the strategic documents on the example of selected Lublin communes	257
Bożena Kuchmacz: Three sector partnership as a source of local social capital	266

Agnieszka Krześ: The significance of endogenous resources for the development of Wrocław Metropolitan Area – chosen aspects	275
Katarzyna Wójtowicz: Manifestations of adequacy violations in the process of fiscal decentralization in Poland	284
Ewa M. Boryczka: Cooperation between public, private and social sectors in the process of revitalization of the city centers in Poland	292
Paweł Zawora: Means used by local governments to enhance local development	302

Ewa M. Boryczka

Uniwersytet Łódzki

e-mail: eboryczka@uni.lodz.pl

**WSPÓLPRACA SEKTORA PUBLICZNEGO,
PRYWATNEGO I SPOŁECZNEGO
W PROCESIE REWITALIZACJI
OBSZARÓW CENTRALNYCH POLSKICH MIAST**

**COOPERATION BETWEEN PUBLIC,
PRIVATE AND SOCIAL SECTORS
IN THE PROCESS OF REVITALIZATION
OF THE CITY CENTERS IN POLAND**

DOI:10.15611/PN.2015.391.31

Streszczenie: Współczesne miasto jest przedmiotem szybkich zmian gospodarczych i społecznych i boryka się z wieloma problemami, które bardzo często nawarstwiają się latami, dając bolesne dziś skutki. W związku z tym miasto wymaga aktywnej polityki władz lokalnych w celu rozwiązania pojawiających się trudności, zaspokojenia różnorodnych potrzeb mieszkańców, a także budowania pozycji konkurencyjnej i zdolności do konkurowania z innymi miastami. Ta zdolność do dostosowania się miast do zmieniających się uwarunkowań, zdolność konkurowania zależy od wielu czynników, m.in. od zasobów, którymi dysponują miasta, od polityki i działania władz lokalnych, a także od współpracy międzysektorowej. Współpraca między podmiotami sektora publicznego, prywatnego i społecznego wpływa na efektywność wykorzystania zasobów i budowanie przewagi konkurencyjnej. Przedmiotem niniejszego artykułu są więc współczesne problemy rozwoju miasta, ze szczególnym uwzględnieniem ich obszarów centralnych, na których w wyniku wieloletnich zaniedbań skumulowały się problemy społeczne, ekonomiczne oraz przestrzenne. Degradacja i nieumiejętność szybkiego reagowania miast, ich obszarów centralnych na zmieniające się uwarunkowania i trendy społeczno-ekonomiczne są punktem wyjścia do refleksji na temat procesu rewitalizacji w miastach w Polsce. Dotychczas głównymi podmiotami realizującymi działania w zakresie rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich były władze lokalne, jednak wydaje się, że w procesie rewitalizacji niezwykle ważną rolę powinny odgrywać podmioty z sektora prywatnego oraz społecznego. Przedmiotem artykułu jest analiza wyników badań zrealizowanych w miastach województwa łódzkiego w zakresie współpracy różnych podmiotów w zainicjowanych procesach rewitalizacji obszarów śródmiejskich. Analiza wyników badań pozwoliła na określenie roli i znaczenia poszczególnych grup podmiotów oraz ich wza-

jemnych oczekiwań w procesie przekształceń centrów miast. Przeprowadzone badanie pozwoliło również na identyfikację obszarów współpracy oraz barier współpracy między tymi podmiotami przy podejmowaniu prób ożywienia zdegradowanych obszarów miejskich.

Słowa kluczowe: miasto, współpraca międzysektorowa, centralne obszary miasta, degradacja miast, proces rewitalizacji, podmioty społeczne, prywatne, publiczne.

Summary: A contemporary city is a subject to rapid economic and social changes. Therefore it requires an active policy designed to meet the diverse needs of their residents, build competitive position and capacity to compete with other cities. The competitiveness of cities depends largely on their resources, but also to a large extent, on the policies and performance of local authorities. Cooperation with private and social sectors also plays an important role, as it affects the use of resources and builds an advantage over other cities. The subject of this article is the city's contemporary problems of development with particular emphasis on central areas. This issue is a starting point for the reflection on the process of urban regeneration in medium sized cities in Poland, as well as cooperation between various actors and their roles in the revitalization processes of Polish cities' centres.

Keywords: city, cooperation between sectors, city centers, degradation of cities, revitalization process, social, private and public partners.

1. Wstęp

Miasta, podlegające dynamicznym przemianom gospodarczym i społecznym, wymagają aktywnej polityki zmierzającej do zaspokojenia różnorodnych potrzeb ich mieszkańców oraz budowania pozycji konkurencyjnej i zdolności do konkurowania z innymi miastami. Dynamika tych zmian oraz konkurencyjność miast uzależnione są w dużym stopniu od istniejących zasobów, potencjałów, polityki i sprawności władz samorządowych, a także współpracy z podmiotami sektora prywatnego i społecznego, co determinuje wykorzystanie tych zasobów i budowanie przewagi konkurencyjnej.

Konkurencyjność miasta określana i oceniana jest m.in. przez powiązania i współpracę między przedsiębiorstwami, jednostkami publicznymi, naukowymi, jakością oferowanych usług miejskich, przedsiębiorczość, stopień integracji społecznej, jakość życia [Nowak, Skotaczak (red.) 2010]. Władze samorządowe pełnią więc wielorakie role. Z jednej strony mają działać w celu pobudzania nowych inwestycji, rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców, co przyczynia się do rozwoju miasta. Z drugiej strony mają chronić tzw. dobro wspólne mieszkańców (m.in. środowisko, dziedzictwo kulturowe). Ponadto powinny budować klimat współpracy, a także inicjować budowanie związków i relacji między podmiotami sektora publicznego, prywatnego i społecznego. Władze samorządowe świadczą też usługi publiczne i wykonują zadania, których realizatorami niejednokrotnie są podmioty z sektora społecznego, czyli m.in. organizacje pozarządowe. Efektyw-

ność, jakość i dostosowanie do potrzeb usług publicznych świadczonych przez podmioty sektora społecznego i prywatnego jest znacznie wyższa niż usług realizowanych przez podmioty sektora publicznego [Osborne, Gaebler 2005; Savas 1992; Szarfenberg].

Współczesne miasta borykają się z wieloma problemami. Władze samorządowe muszą umiejętnie i skutecznie reagować na pojawiające się trudności. Istotnym aspektem polityki miejskiej jest przeciwdziałanie negatywnym procesom, jednak ich skuteczność w dużej mierze uzależniona jest od zaangażowania różnych partnerów, stąd niezwykle istotna jest także rola samorządu w budowaniu klimatu współpracy między podmiotami sektora publicznego, społecznego i prywatnego w celu lepszego i bardziej efektywnego rozwiązywania współczesnych problemów oraz wykorzystania potencjałów rozwojowych.

Punktem wyjścia do rozważań na temat współpracy międzysektorowej jest miasto i współczesne problemy jego rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem dzielnic „centralnych”. W tym kontekście przedmiotem artykułu jest rola, znaczenie i obszary współpracy podmiotów sektora publicznego, prywatnego i społecznego w procesie rewitalizacji centralnych obszarów miast średniej wielkości w Polsce.

2. Miasto jako przedmiot rewitalizacji

Miasto jest „szczególnym, z niczym nieporównywalnym tworem człowieka, płodem jego rozumu, pracy i woli” [Szymańska 2009], którego człowiek nie potrafi zastąpić od tysięcy lat. Miasto oznacza wyższy stopień organizacji życia zbiorowego, która przyciąga atrakcyjnością i złożonością swojej oferty [Brol (red.) 2001]. Do elementów oferty charakteryzującej miasta zaliczyć można: zagęszczenie podmiotów gospodarczych, różnorodność handlu i usług, zwartość skupiska ludzi, dywersyfikację zawodową mieszkańców, heterogeniczność mieszkańców, obszerny teren zwartej zabudowy, dominację kontaktów rzeczowych nad osobistymi, miejski styl życia ludności [Czornik 2004]. Miasto ma wielostronnie rozbudowany charakter społeczno-gospodarczy, funkcjonalny i fizjonomiczny, a złożoność „życia miejskiego”, którego cechą są powiązania i oddziaływania w różnych dziedzinach życia, ma istotne znaczenie dla kreowania ścieżek rozwoju [Sorre 1952]. Miasto jako złożony organizm wymaga współpracy między poszczególnymi jego elementami, czyli współpracy podmiotów mających wpływ na jego życie i funkcjonowanie. Wśród podmiotów mających realny wpływ na rozwój i funkcjonowanie miasta można wyróżnić podmioty publiczne, prywatne oraz społeczne. Są to podmioty wpływające na gospodarkę miasta, kształtujące polityki rozwoju i będące przejawem głosu mieszkańców.

Oprócz niewątpliwych zalet, życie i funkcjonowanie w mieście ma wiele uciążliwości, które związane są m.in. z zamieszkiwaniem i użytkowaniem przestrzeni współczesnych miast. Postępująca degradacja techniczna, gospodarcza, społeczna

i środowiskowa obszarów zurbanizowanych, będąca efektem wieloletnich zaniedbań, w tym szczególnie dotycząca obszary śródmiejskie, wpływa na pogorszenie jakości życia ich mieszkańców. Kumulacja wielu negatywnych zjawisk prowadzi do zmniejszania atrakcyjności miasta dla jego obecnych i potencjalnych mieszkańców, inwestorów oraz powoduje wzrost kosztów utrzymania. Szczególnie widoczny jest postępujący w Polsce spadek atrakcyjności obszarów centralnych na rzecz peryferii. Wiąże się to z odpływem gospodarstw domowych i działalności gospodarczych do tzw. strefy podmiejskiej. Zjawisko pogłębiających się procesów suburbanizacji i dezurbanizacji miast i towarzysząca mu zmiana struktury społecznej i gospodarczej doprowadziły do degradacji zarówno tkanki materialnej, jak i społeczno-gospodarczej centrów wielu miast. Są to obszary o wyjątkowej koncentracji problemów gospodarczych, społecznych i materialnych. Stanowią one elementy tożsamości miast, a także są ogniskiem wyjątkowych wartości kulturowych, świadectwem historycznej ciągłości życia miast [Muzioł-Węclawowicz 2009].

Nowe wyzwania i skala problemów z dostosowywaniem miast do zmieniających się preferencji i oczekiwań mieszkańców, użytkowników wymuszają reorientację polityki miejskiej, której istotnym elementem jest polityka rewitalizacji.

Współczesne rozumienie pojęcia rewitalizacji wymaga interdyscyplinarnego podejścia oraz kompleksowego ujęcia różnorodnych dziedzin, które składają się na funkcjonowanie bardzo złożonego organizmu miejskiego. Jest to skoordynowany proces działań prowadzony przez władzę samorządową, społeczność lokalną oraz innych uczestników. Rozwój miast czy też wybranych obszarów dokonuje się poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę jakości środowiska zamieszkania [Ziobrowski, Bryx (red.) 2009]. Rewitalizacja jest jednym z działań polityki miejskiej, ukierunkowanym na ochronę i odnowę wartości kulturowych i ekologicznych przestrzeni miejskich z promowaniem nowych aktywności wzmacniających bazę ekonomiczną miasta, a przede wszystkim aktywności społeczności lokalnej zamieszkującej obszar [Podolak 1998]. Rewitalizacja wymaga więc kompleksowego ujęcia różnorodnych dziedzin, które składają się na funkcjonowanie bardzo złożonego organizmu miejskiego, oraz zaangażowania szerokiego grona interesariuszy. Jest procesem, który w swoich założeniach wymaga współpracy podmiotów realizujących założenia polityki miejskiej. Rewitalizacja jest zatem skoordynowanym procesem działań prowadzonych przez władzę samorządową oraz podmioty z sektora publicznego, prywatnego i społecznego, a także elementem polityki rozwoju lokalnego i ma na celu przeciwdziałanie degradacji obszarów miast.

Obszary śródmiejskie są zdecydowanie najszerszym i najczęściej poddawany procesowi rewitalizacji obszarem, choć w mieście możemy wyróżnić wiele zdegradowanych przestrzeni wymagających naprawy i przekształceń. Charakter procesu rewitalizacji ze względu na przedmiot działań i podmioty współuczestniczące wymaga kompleksowego podejścia i współpracy między różnymi podmiotami.

3. Postawy podmiotów sektora publicznego, prywatnego i społecznego w procesie rewitalizacji polskich miast – wyniki badań

Od 2004 r. widoczna jest w Polsce intensyfikacja działań w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich. Samorządy w Polsce w celu pozyskania środków finansowych m.in. z funduszy Unii Europejskiej rozpoczęły opracowywanie i wdrażanie programów oraz strategii rewitalizacji. Analiza opracowanych dokumentów oraz podejmowanych w tym czasie działań wskazuje, że większość z nich skoncentrowana była na ożywianiu zdegradowanych centralnych obszarów miast. W procesie rewitalizacji wyróżnić można trzy istotne grupy podmiotów – aktywnych aktorów/uczestników tego procesu. Są to podmioty publiczne – władze samorządowe i administracja, podmioty prywatne – podmioty gospodarcze, podmioty społeczne – organizacje pozarządowe. Od zaangażowania różnych podmiotów z sektora publicznego, prywatnego i społecznego zależy intensywność i kompleksowość procesu rewitalizacji miasta. Celem przeprowadzonego badania była więc identyfikacja postrzegania i postaw podmiotów publicznych, prywatnych oraz społecznych funkcjonujących w zaniedbanych centrach miast, biorących aktywny udział w procesie rewitalizacji. Badanie miało umożliwić określenie:

- a) sposobu postrzegania procesu rewitalizacji przez poszczególne grupy podmiotów sektora publicznego, prywatnego i społecznego;
- b) roli, jaką widzą m.in. dla władz samorządowych w procesie rewitalizacji;
- c) korzyści dla miasta, jakie przyniosły realizowane w ostatnich latach działania w zakresie rewitalizacji;
- d) barier procesu rewitalizacji oraz barier udziału w procesie rewitalizacji innych podmiotów z sektora prywatnego i społecznego;
- e) czy jednostki publiczne współpracują z innymi podmiotami w obszarach poddawanych rewitalizacji.

Analizę sposobów postrzegania procesu rewitalizacji przez podmioty publiczne, prywatne oraz społeczne funkcjonujące w zdegradowanych centrach miast przeprowadzono na podstawie badania zrealizowanego w 2014 r. we wszystkich miastach średniej wielkości (20–100 tys. mieszkańców) w województwie łódzkim¹.

Analiza wyników badania pozwoliła na stwierdzenie, że podmioty społeczne (organizacje pozarządowe) i prywatne (przedsiębiorstwa) zwracają uwagę przede wszystkim na przestrzenne aspekty procesu rewitalizacji. Rewitalizacja według tych grup respondentów sprowadza się głównie do inwestycji w modernizację

¹ Badanie zrealizowane zostało w następujących miastach: Piotrków Trybunalski, Pabianice, Tomaszów Mazowiecki, Bełchatów, Zgierz, Skierniewice, Radomsko, Kutno, Zduńska Wola, Sieradz, Łowicz, Wieluń, Opoczno, Aleksandrów Łódzki. Zrealizowano 42 wywiady kwestionariuszowe z przedstawicielami sektora publicznego, 70 wywiadów z przedstawicielami sektora społecznego oraz prawie 400 wywiadów z przedstawicielami sektora prywatnego.

przestrzeni publicznych, renowacji zabytków oraz remontów budynków zlokalizowanych w centrum miasta, a dopiero w dalszej kolejności są to szersze działania realizowane w celu poprawy jakości życia i funkcjonowania mieszkańców zdegradowanych dzielnic. Tylko jedna trzecia respondentów wskazała, że rewitalizacja dotyczy również działań o charakterze społecznym i gospodarczym oraz przekształceń funkcji terenów przemysłowych i powojaskowych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, przedstawiciele władzy oraz pracownicy jednostek samorządu terytorialnego zagadnienie rewitalizacji coraz częściej traktują w szerszym znaczeniu działań nie tylko przestrzennych, lecz także społecznych i ekonomicznych. Rewitalizacja jest według nich procesem społeczno-gospodarczym, ma ona również swój wymiar przestrzenny. Podkreślić należy, że w polskich warunkach przez ostatnie dziesięciolecia rewitalizacja została sprowadzona do działań i inwestycji ingerujących głównie w tkankę przestrzenną zdegradowanych obszarów polskich miast. Brak kompleksowości (integracji sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej) oraz brak współpracy między różnymi podmiotami spowodował, że inicjowane procesy rewitalizacji i ożywiania centrów w wielu miastach nie skutkują intensyfikacją życia społecznego i gospodarczego, co jest jej głównym celem. Sytuacja związana z koncentracją działań głównie infrastrukturalno-przestrzennych realizowanych w ostatnich latach spowodowana była m.in. alokacją środków finansowych z funduszy unijnych przede wszystkim w tym obszarze. Dopiero nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej i przygotowane ramy i założenia w okresie 2014–2020 wprowadzają zmiany i zwracają uwagę, że rewitalizacja jest szerszym, kompleksowym i długotrwałym procesem przekształceń tkanki miejskiej w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Potwierdzeniem tego jest analiza wyników przeprowadzonych badań, w których obserwacji poddane zostały typy działań określanych przez przedstawicieli samorządu jako rewitalizacyjne, zrealizowane w ostatnich pięciu latach. Okazuje się, że w badanych miastach dominują projekty o charakterze głównie przestrzennym, a jedynie w 10% odpowiedzi respondentów pojawia się informacja, że realizowane działania związane były z rozwojem przedsiębiorczości, tworzeniem miejsc pracy czy wprowadzaniem do zdegradowanej przestrzeni nowych przedsiębiorstw. Ponadto najmniej realizowanych było projektów skoncentrowanych na ingerencji w tkankę społeczną miast i których celem była eliminacja poważnych problemów społecznych zidentyfikowanych w polskich miastach.

Zrealizowane badanie pozwoliło na próbę identyfikacji innych poza jednostkami samorządu terytorialnego aktywnych uczestników tego procesu, którzy biorą czynny udział w procesie rewitalizacji. W opinii przedstawicieli jednostek samorządowych największe zaangażowanie w tym względzie wykazują właściciele nieruchomości oraz podmioty z sektora prywatnego (przedsiębiorstwa), a dopiero później spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe oraz sami mieszkańcy rewitalizowanych obszarów. Jak oceniają przedstawiciele sektora publicznego, w badanych

miastach najmniejsze zaangażowanie wykazują organizacje pozarządowe i sami mieszkańcy. Ich udział w procesie rewitalizacji oceniany jest jako znikomy.

Ponadto analiza wyników badania wskazuje, że proces rewitalizacji obszarów miejskich w polskich miastach jest domeną przede wszystkim jednostek samorządu terytorialnego i ogólnie pojętego sektora publicznego. Sektor ten jest także głównym źródłem finansowania podejmowanych działań rewitalizacyjnych. W zakresie współpracy między poszczególnymi podmiotami w obszarze poddawanym rewitalizacji przedstawiciele władz samorządowych najlepiej oceniają współpracę głównie z podmiotami sektora publicznego (m.in. uczelnie, instytucje publiczne), z uwagi na stabilność oraz udział finansowy w realizowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych. Natomiast najslabiej oceniana jest współpraca z organizacjami pozarządowymi i spółdzielniami, wspólnotami mieszkaniowymi, co wynika z niskiego zaangażowania tych podmiotów w realizowane czy planowane działania rewitalizacyjne oraz niski udział finansowy tych podmiotów. Ponadto niski i słabo oceniany udział spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych w procesie rewitalizacji wynikać może ze złożonej, wciąż niewyjaśnionej struktury własności nieruchomości zlokalizowanych w obszarach śródmiejskich polskich miast, a także dominacji sektora publicznego oraz indywidualnych właścicieli we własności nieruchomości w tej części miast.

Analiza wyników badania pokazuje jednak, że współpraca między jednostkami sektorów prywatnego i społecznego, szczególnie wewnątrz poszczególnych grup, jest jeszcze słabsza i sporadyczna. Podmioty konkurują silnie między sobą o klientów, środki finansowe, a współpraca należy do niezwykle rzadkich zachowań.

W tej sytuacji przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego swoją rolę w procesie rewitalizacji postrzegają także jako inicjatora działań oraz koordynatora i lidera procesu. Te role oceniają jako bardzo istotne. Podobnie inne podmioty uczestniczące w procesie rewitalizacji obszarów centralnych polskich miast podkreślają kluczową rolę jednostek samorządu terytorialnego i całego sektora publicznego w ożywianiu tych obszarów. Samorząd według respondentów z sektora społecznego i prywatnego powinien pełnić głównie rolę inicjatora działań, realizatora projektów, koordynatora całego procesu, a w następnej kolejności podmiotu finansującego i współfinansującego działania.

Z kolei podmioty z trzeciego sektora (organizacje pozarządowe) poddane badaniu zgłaszały aktywną postawę w procesie rewitalizacji miast, deklarując swój udział w tym procesie. Jednak deklarowane przez organizacje pozarządowe postawy dotyczyły głównie współuczestnictwa w realizacji projektów jednostek samorządu terytorialnego (60%) lub realizacji zadań zleconych przez samorząd (36%), a także inicjowania działań rewitalizacyjnych (34%). Jedynie 10% badanych podmiotów wskazuje gotowość do realizacji i finansowania własnych projektów rewitalizacyjnych. Sektor społeczny w Polsce jest wciąż silnie uzależniony od finansowania działalności z budżetów jednostek samorządu terytorialnego, który zleca im

wykonanie swoich zadań, przekazując na ten cel środki finansowe. Ta silna zależność wydaje się uniemożliwiać realizację wielu działań w sferze społecznej, ekonomicznej, ale także przestrzennej, finansowanych z własnych środków.

Wyniki badań pozwoliły na analizę oceny korzyści dla rozwoju miasta płynących ze zrealizowanych działań rewitalizacyjnych w ostatnich latach. Jak wskazują przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, największe pozytywne zmiany obserwuje się w estetyce przestrzeni publicznych centrum miasta oraz jego wizerunku. Nastąpiła również poprawa stanu infrastruktury technicznej. W mniejszym stopniu zrealizowane działania rewitalizacyjne wpłynęły na bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz zainteresowanie mieszkańców i klientów tymi obszarami miasta, a także rozwój oferty handlowo-usługowej. Co wciąż charakterystyczne w polskich miastach, podmioty sektora publicznego wskazują, że w najmniejszym stopniu podejmowane działania wpłynęły na aktywność przedsiębiorstw oraz eliminację problemów społecznych. Co także charakterystyczne, w dokumentach strategicznych dotyczących rewitalizacji zdegradowanych terenów śródmiejskich w polskich miastach pojawiają się zapisy dotyczące rozwoju przedsiębiorczości na tych terenach, tworzenia miejsc pracy oraz eliminacji głębokich problemów społecznych. Analiza efektów wdrażania tych dokumentów wskazuje jednak wciąż silną koncentrację działań i ich efektów w sferze przestrzennej.

Władze samorządowe i przedstawiciele sektora publicznego oceniają, że na realizację działań samorządu w procesie rewitalizacji największy pozytywny wpływ mają podmioty z sektora prywatnego, niestety bardzo rzadko włączają się one w Polsce w realizowane działania. Między innymi dlatego, że – jak pokazują wcześniejsze wyniki analiz – inwestycje samorządu skoncentrowane są w sferze infrastrukturalnej i przestrzeni publicznej, która w polskich miastach po okresie socjalizmu jest dobrem zdeprecjonowanym i uważanym za niczyje.

Jednym z poddawanych analizie zagadnień współpracy międzysektorowej w procesie rewitalizacji były utrudnienia, z którymi spotykają się poszczególne grupy podmiotów w procesie rewitalizacji, w tym szczególnie to, co utrudnia współpracę z liderami tego procesu, czyli władzami samorządowymi (sektor publiczny). Wśród barier współuczestnictwa innych podmiotów w procesie rewitalizacji polskich miast pojawiają się najczęściej bariery finansowe i prawne, jednak – jak wskazują władze samorządowe tych miast – widoczny jest brak chęci współpracy tych podmiotów, nieumiejętność wzajemnego komunikowania się, konflikty między różnymi grupami interesów oraz brak wiedzy na temat możliwości wpływania na decyzje w mieście.

Jak pokazują wyniki badania, inaczej te bariery i utrudnienia postrzegają podmioty z sektora niepublicznego. Wśród barier współpracy z sektorem publicznym wymieniają one skomplikowane procedury i biurokrację, konflikty między różnymi grupami interesów, nieumiejętność wzajemnego komunikowania się podmiotów, brak informacji ze strony władz samorządowych i utrudnienia prawne. Pod-

kreślić należy, że w każdej grupie najczęściej wskazywane są bariery związane z wzajemną niechęcią do współpracy, problemy w komunikacji i niedoinformowanie o planowanych i realizowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych.

4. Zakończenie

Istnieją znaczące różnice w postrzeganiu procesu rewitalizacji przez podmioty z sektora publicznego i społecznego. Jednak zaznaczyć należy, iż mimo większej świadomości przedstawicieli podmiotów sektora publicznego o kompleksowości procesu rewitalizacji to realizowane działania nadal koncentrują się głównie na ingerencji w tkankę przestrzenną miast.

Analiza wyników badań wskazuje wciąż bardzo słabą współpracę podmiotów sektora publicznego i społecznego w procesie rewitalizacji polskich miast. W świadomości podmiotów funkcjonujących w rewitalizowanych centrach badanych miast to jednostki samorządu terytorialnego pełnią rolę inicjatora, koordynatora i realizatora działań. Organizacje pozarządowe deklarują aktywne postawy, ale głównie w działaniach inicjowanych i finansowanych przez sektor publiczny. Brakuje więc wciąż w Polsce podejścia komercyjnego i biznesowego do zagadnień rewitalizacji i odnowy miast.

Charakter procesu rewitalizacji ze względu na przedmiot działań, jak i podmioty współuczestniczące wymaga kompleksowego podejścia i współpracy między różnymi podmiotami, stąd też rewitalizacja miast w Polsce jest procesem mocno ograniczonym, a działania nie przynoszą często oczekiwanych efektów. Działania rewitalizacyjne realizowane głównie przez sektor publiczny skoncentrowane są na sferze przestrzennej i zdeterminowane własnością nieruchomości, a bez koordynacji i współpracy z innymi podmiotami, szczególnie podmiotami z sektora prywatnego, nie powodują zaangażowania środków finansowych z tego sektora.

Literatura

- Brol R. (red.), *Ekonomika i zarządzanie miastem*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Czornik M., *Miasto. Ekonomiczne aspekty funkcjonowania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2004.
- Muzioł-Węclawowicz A., *Rewitalizacja dzielnic śródmiejskich*, [w:] *Przestrzenne aspekty rewitalizacji. Śródmieścia, blokowiska, tereny poprzemysłowe, pokolejowe i powojkowe*, red. W. Jarczewski, IRM, Kraków 2009.
- Nowak M.J., Skotaczak T. (red.), *Zarządzanie miastem. Studium ekonomiczne i organizacyjne*, CeDeWu, Warszawa 2010.
- Osborne D., Gaebler T., *Rządzić inaczej. Jak duch przedsiębiorczości przenika i przekształca administrację publiczną*, Media Rodzina, Poznań 2005.

- Podolak S., *Podstawowe pojęcia i definicje*, [w:] *Gospodarka przestrzenna gmin*, t. III, Kraków 1998, s. 297.
- Savas E.S., *Prywatyzacja. Klucz do lepszego rządzenia*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1992.
- Sorre M., *Les fondements de la géographie humaine*, t. III, L'Habitat, Paris 1952; [za:] Kiełczewska-Zaleska M., *Geografia osadnictwa*, PWN, Warszawa 1972, s. 108.
- Szarfenberg R., *Standaryzacja usług społecznych*, ekspertyza do projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”.
- Szymańska D., *Geografia osadnictwa*, PWN, Warszawa 2009.
- Ziobrowski Z., Bryx M. (red.), *Finansowanie i gospodarka nieruchomościami w procesach rewitalizacji*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009.